İmanda aklın sorumluluğu

Şanlıurfa’dan okuyucumuz: “İnsan, aklıyla Allah’ı bulabilir mi? Bulamazsa sorumlu olur mu?”

KUR’ÂN’DA Hazret-i İbrahim’in (as) aklî muhakeme yoluyla Allah’ın varlığını nasıl bulduğu hikâye edilir. Yıldızlara, aya ve güneşe tapan bir toplumda Hazret-i İbrahim’in (as) yıldızları, ayı ve güneşi sorgulayarak ve muhakeme ederek, yakînî bir bilgiye ve îmâna ulaşması insanlık tarihi açısından önemli bir ibret levhasıdır. Kur’ân, Hazret-i İbrahim’e (as), yakînî bilgiye kavuşması için böyle bir sorgulama usûlü ile göklerin ve yerin hükümrânlığının gösterildiğini kaydeder.1

Hazret-i İbrahim (as) bir gün, “Gece basınca bir yıldız gördü. ‘İşte benim Rabb’im’ dedi. Yıldız batınca, ‘Batanları sevmem’ dedi. Ayı doğarken görünce, ‘İşte bu benim Rabb’im!’ dedi. Ay batınca, ‘Rabb’im beni doğruya eriştirmeseydi, and olsun ki sapıklardan olurdum!’ dedi. Güneşi doğarken görünce, ‘İşte bu benim Rabb’im! Bu daha büyük!’ dedi. Güneş batınca, ‘Ey milletim! Doğrusu ben ortak koştuklarınızdan uzağım!’ dedi.”2

Genç bir muhakeme ve zekâ fırtınasına sahip olan Hazret-i İbrahim (as) bir yandan etrafındaki hâdiseleri sorguluyor, diğer yandan da kavmine “doğru muhakemeyi” öğretiyordu. Muhakemesinde her kademede bir adım daha Allah’a yaklaştı.

Birinci kademede batanların ve ufûle gidenlerin Rab olamayacağına intikal eden Hazret-i İbrahim (as), diğer kademelerde bu kanaatini arttırdı ve yakînini güçlendirdi. Ay’ı daha parlak gördüğünde “Belki bu olabilir mi?” demişti. Fakat Ay da batınca biraz daha düşündü ve Allah’ın kendisini doğruya eriştireceğine dair bilgi ve kanaatini güçlendirdi, Ay’dan vazgeçti.

Üçüncü kademede güneş daha parlaktır, daha caziptir, daha göz alıcıdır. “Belki bu olabilir mi?” derken, güneşin de batışı Hazret-i İbrahim’in (asm) dimağında bomba gibi fırtınaların esmesine sebep oldu. “Rab olan batar mı? Yaratıcı olan ufûle gider mi? Hükümrân olan tasarruftan vazgeçer mi? Sâhip ve Mâlik olan varlıkların tedbîrini ve idâresini başka ellere bırakır mı?” Hazret-i İbrahim (as) güneşin batmasıyla birlikte kendisine geldi ve “Ey kavmim! Siz batanları ilâh edinmişsiniz. Oysa Allah her an hâkimdir, batmaz, hayatı son bulmaz, bizden ayrılmaz, ufûle

gitmez” mânâsını hissederek “doğru imana” yakînen ulaştı, kavmine de doğru imanı gösterdi.

Her insan hangi kültür ve inanç toplumunda bulunursa bulunsun; mükellef çağına ulaştıktan sonra, doğru muhakeme gücüyle bütün kâinatın bir Sahibi ve yaratıcısı olduğunu bilmekle ve iman etmekle mükelleftir. Aklıyla Allah’ın varlığını bulamayan ve bilemeyenler mesul olurlar. Çünkü Allah’ı bulmak ve bilmek aklın vazifesidir.

Ancak kendilerine Peygamber tebliği ulaşmayanlar, imanın diğer erkânı ve ibadetler hususunda mesul değildirler. Ehl-i sünnet inancı budur.